

ROMEN-TÜRK KÜLTÜREL ETKİLEŞİMİNİN ROMEN DİLİNE YANSIMALARI

The Effects of the Romanian-Turkish Cultural Interaction on the Romanian Language

Ragıp GÖKÇEL*

Özet: Tarih boyunca çok az Avrupa ülkesi Romanya kadar yabancı güçlerle anlaşmak zorunda kalmıştır. Bölgedeki farklı milletlerin etkisiyle ve zaman zaman hâkim güçlerin el değiştirmesi neticesinde, Romen toplumu farklı medeniyetlerin tesiri altında kalmıştır. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı Devleti'nin yaklaşık 500 yıllık varlığı Romenler üzerinde sosyal ve kültürel izler bırakmıştır. Ancak bu etkileşimin yansımaları tek taraflı olmamış; “baskın” devletler diğer milletleri etkiledikleri gibi, karşı tarafın tesiri altında da kalmışlardır. Günümüzde Almanya'ya “gurbetçi” olarak giden Türkler kendi yemek kültürünün bir ürünü olan döneri Almanlara sevdirerek önemli bir sektörün oluşmasını sağlamıştır ve Almancaya “döner” kelimesini kazandırmıştır. Aynı şekilde Osmanlı Devleti de hükmü altındaki coğrafyadan etkilenmiştir. Osmanlıca farklı dillerden (örneğin: Farsça ve Arapça) etkilenecek kelime hazinesine yeni kelimeler kazandırmıştır. Dahası, farklı kültürler birbirlerini etkilemiş ve bu da geleneklerinin ve kültürel değerlerinin değişmesine yol açmıştır. Romen ve Türk milletlerinin zaman içinde benzer kültürel değerlere kavuşmaları ve bunun Romence üzerindeki etkilerine değinilecektir. Kültürel yakınlaşma, evlilikler neticesinde zamanla fizyonomik benzerliklere de yol açmıştır. Çalışmamızda çağdaş Romen kültürünün şekillenmesinde Osmanlı kültürünün, özellikle de dilinin katkısı ve yansımaları incelenmiştir. Dilin karşılıklı anlaşma aracı olmasının yanı sıra algılama tarzımızı ve değer yargularımızı etkilediği de bir gerçektir. Önemle vurgulanacak bir diğer konu da, günümüz Romence'sinde Osmanlıca (Türkçe) kökenli kelimelerin varlığı ve kullanım alanları olacaktır. Elbette bu kelimelerin Romen diline geçişine etki eden kültürel ve tarihî faktörlere de kısmen değerdendirilecektir.

Anahtar kelimeler: kültür, Romen, Türk, toplum, medeniyet, millet, milliyet, dil

Abstract: In the course of history, very few European Countries had to deal with foreign powers as much as Romania. As a result of the influence of different nations and the dominant forces changing hands from time to time, the society became influenced by a

---

* Dr., ragip.gokcel@lumina.org, The University of South-East Europe LUMINA, Bükreş, Romanya,

variety of civilizations. From this perspective, the existence of the Ottoman Empire in the region for almost 500 years inevitably left social and cultural traces. However this interaction didn't take place one-sidedly, but just like the dominant state effect the region, they too got influenced from the opposing side. In the near past the Turks who migrated into Germany took with them a product of their food culture; "the doner". This new product attracted the interest of German and led to the formation of a new sector therefore the word "doner" is now added to the German language. In the same way the Ottoman Empire got influenced by the territory it dominated. The Ottoman language too being influenced by other languages such as Persian and Arabic allowed new words to be added in the language. Moreover, these different cultures have influenced each other, and this has led to changes in their traditions and cultural values. As a result of living together for centuries, as in Romania, different communities especially between the Romanian and the Turkish nations obtained similar cultural values and thus this had influences on the spoken language which we will discuss. These cultural convergences and marriages that took place in time led to physiognomic similarities. In our study, we will discuss the contribution and the axiological implications of the Ottoman culture and especially its language on the shaping of the contemporary Romanian culture. In addition to the fact that the language spoken being a tool for mutual agreement it is also evident that it affects the way we perceive the world around us and our values. Another issue that ought to be emphasized is the presence of words with Ottoman roots that we can find in the Romanian language and their uses. The cultural and historical factors that influenced the transfer of these words into the Romanian language will be thoroughly assessed.

Key words: culture, Romanian, Turkish, society, civilization, nation, nationality, language

Giriş

Dil, kültürün ve değer yargılarının temel dinamiklerindedir. Dil kültüre yön verdiği gibi, kültürler de dili etkilemiştir. Birçok sosyal bilimci için dil bir iletişim aracı olmaktan çok daha önemli bir fenomendir ve dünyayı algılamamıza da büyük bir katkı sağlar. Bu fikri ilk sahiplenen Edward Sapir bu olguyu, "insanlar toplumlarının iletişim vasıtası olmuş hususi dile bağlı olarak yaşar (Sapir, 1929)." Toplumlar farklı diller konuştuğunda, "içinde buldukları dünyalar farklı, üzerlerinde hiç de aynı etiketler olmayan dünyalardır." Yazımız iki toplumun (Romen-Türk) dillerinin Romanya'daki kesişim kümesi üzerine olacaktır. Romen dilinde mevcut Osmanlı Türkçesine ait kelimeler ve etkileşimi tetikleyen sosyal ve kültürel faktörler sosyolojik açıdan karşılaştırmalı ve tarihsel araştırma yöntemleri birleştirilerek incelenecektir. Çalışmada ampirik araştırma yönteminden faydalanırken,

nicel (kantitatif) metodu ile elde edilen verilerin yorumlanmasında nitel¹ metot kullanılacaktır. Bu yöntemler kullanılarak değişimlerin altında yatan toplumsal ve yapısal şartların açıklanmasına çalışılacaktır. Konu, farklı dillerdeki kaynakların yanı sıra gözlemlerden ve mülakatlardan faydalanılarak araştırılmıştır. Aynı zamanda da kullanılan kaynaklarda olabilecek yanlı/sübjektif veri ve yorumları minimize edebilmek için çok sayıda kaynağa başvurulmuştur.

Romenler, diğer Balkan milletlerinden farklı olarak, Osmanlı Devletinin doğrudan yönetimi altında olmamışlardır. İç işlerinde özerk ve bağımsız olan Eflak ve Boğdan Prenslüğü, dış işlerinde Osmanlı Devletine tabii olmuşlardır. Fatih Sultan Mehmet bölgeye Romenlerden ilk olarak güvenilir bir yönetici atamıştır. Fatih Sultan Mehmet'ten sonraki dönemlerde de padişahın uygun gördüğü bir prens (voyvoda) görevlendirilmiştir. Dobruca bölgesi ve Tuna boyu hariç, Türkler ile Romenler bu topraklarda birlikte yaşamamışlardır. Osmanlı, himayesindeki Romen halkına ne dinini ne de dilini dayatmamış ve aynı zamanda dinlerini yaşamlarına da karışmamıştır. Bu iki milletin kültür ve dil etkileşimi bu açıdan bakıldığında Balkanlarda farklı ve özel bir konuma sahiptir. Doğrudan Türkler tarafından iskâna uğramayan bölgelerdeki Romen halkın, kültürel benzerliklerinin sebepleri yazımızda değerlendirilecektir.

Genel bir çerçeveden bakıldığında, Güneydoğu Avrupa'nın en önemli ülkelerinden Romanya'nın Çavuşesku diktatörlüğünün 1989 yılında devrilmesi ile karşılaştığı politik ve ekonomik kararsızlık, ülkeyi sonraki yıllarda da derinden etkilemiştir. Komünist rejimden sonraki yıllarda hazırlanan ilk demokratik Romanya anayasası, 8 Aralık 1991 yılında kabul edilmiştir. Anayasanın üç yıl sonra 31 Ekim 2003 tarihinde 73 maddelik değişikliğinin halk oylamasıyla onaylanmasından sonra, parlamenter demokrasiye geçiş sürecine devam eden Romanya, 2004 yılında NATO'ya, 1 Ocak 2007'de de Avrupa Birliği'ne katılmıştır. Romanya'nın bu sürecin ilk yıllarında izleyeceği yol, birçok Batı ülkesinin siyaset ve ilim camiası tarafından yakından takip edilmiştir. Hitchins, devrimden sonraki yıllarda kaleme aldığı eserinde bu kritik konudaki endişesini "...modern Romanya, doğuya mı yoksa batıya mı ait olduğunu çıkaracak ve Avrupa'daki yerini belirleyecektir" diyerek dile getirmektedir (Hitchins, 1992: 1064). Ülkenin takip ettiği siyasî ve ekonomik yol haritası, market ekonomisi, meclise dayalı demokrasisi veya daha farklı modellerin seçimi gibi siyasî yönüyle birlikte sahip olduğu doğu kültür mirası arasındaki ilişki, batı dünyası için başlıca soru işaretlerini oluşturmuştur (Bkz. Hitchins, 1992). Romanya'nın 1989 devriminde Avrupa'nın özellikle de Fransa'nın etkisini

---

¹ İnsan ve grup davranışlarının sebebini anlamaya yönelik nitel (qualitative) araştırma metodundan da faydalanılmıştır.

görmekteyiz (Uricaru, 2010). Bu nedenle komünist dönemin sonlanması ile birlikte ülke tekrar Avrupa'ya ve Avrupa değerlerine yönelmiştir. Aslında bu yöneliş ilk değildir ve bundan takriben yüzyıl önce Romen aydınları Batı Avrupa değerlerini ve hayat anlayışını ülkeye yerleştirmek istemişlerdir. Tuşa'nın ifadesiyle Romen devrimcilerin 1848 yılında uygulamaya koydukları program ile ülkeyi Doğu Avrupa modeline (buradaki kasıt Osmanlı modelidir) bağlılığından kurtararak, Batı tarzı Fransız modeline yönelişi ile 1989'daki akım arasında benzerlikler görmekteyiz (Tuşa, 2011: 39).

Romanya, Demirperde'nin kalkması ile birlikte siyasî ve ekonomik açıdan çok çalkantılı bir dönemden geçerek, kendisini önemli sosyal değişimlerin de içinde bulmuştur. Artık ideolojik dayatmalardan kurtulan genç nesil hızla sosyal değişim içine girmişti. Sosyal değişimler, sadece çağımızda tesirli olmamış, insanlık tarihî boyunca toplumlara etkilemiştir. Yüzyıllardır Rönesans, Hümanizm, Sanayi Devrimi vb. değişimler toplumlara derinden meşgul ettiği gibi; bunlar, beraberlerinde sosyal değişimleri yönlendirme, açıklama, anlama ve değerlendirme arzusunu getirmiştir (Weymann, 1998: 11).

Türk-Romen Kültür Etkileşimi

Balkanların en fazla nüfusa sahip devleti olan Romanya, coğrafi olarak Avrupa'nın güneydoğusunda ve Karadeniz ile Adriyatik arasında kalan Balkan yarımadasının kuzey-doğusunda ve çok bereketli topraklara ve doğal kaynaklara sahip bir bölgede bulunmaktadır. Ülke aynı zamanda da önemli ticaret, geçiş ve bağlantı yollarının üzerinde ve yakınında bulunması nedeniyle erken Bizans devrinde büyük göç hareketlerinin sahnesi olmuş ve Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorluklarının hâkimiyet alanına girmiştir. Batı ve Doğu Roma (Bizans), Ortodoksluk ve Katoliklik, İslam dünyası ve Hristiyan dünyası, modern zamanlarda ise Batı (NATO) ve Doğu (Varşova Paktı) arasındaki sınırlar hep Balkan coğrafyasının üzerinden geçti (Oruç, 2009: 49). Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki varlığı yaklaşık 500 yıl sürdü. Aydınlanma felsefesi 18. yüzyılda nasyonalizm düşüncesi ile beraber Balkanlara önemli ve biçimlendirici bir etkide bulunmuş, Avrupa'daki bütün kültürel ve ideolojik akımlarda aktif rol oynamıştır (Todorova, 2009). Bu düşünce akımlarının Balkan ülkelerinde etkinliğinin artması ile birlikte Türklerin siyasî ve kültürel etkinliği her açıdan zayıflamaya başlamıştır. Netice itibari ile 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Rusların Balkanlara girişi ve nihayetinde 93 Harbi'nin kaybedilmesi ile Osmanlı Devleti bu coğrafyadaki hâkimiyetini resmen kaybetmiştir. Romanya tarih boyunca kültür koridorlarının yakınında ve çoğu zaman içinde olmuş, bu da beraberinde kültürel etkileşimi

getirmiştir. Burada konumuzla alakalı belirteceğimiz husus Romenlerin Türklerle olan etkileşimidir. Bazı araştırmacılar Osmanlıların meydana getirdiği sosyo-kültürel etki açısından Balkanlardaki milletleri iki grupta sınıflandırmaktadır:

Birinci grubu fetih hareketlerinden sonra büyük çoğunluğu İslamiyet'i kabul eden Boşnaklar ve Arnavutlar; ikinci grubu ise Ortodoks-Katolik yapılarını koruyan Sırlar, Hırvatlar, Makedonlar, Rumlar, Bulgarlar, Romenler oluşturmaktadırlar. Bu iki grubun Türk kültürüyle etkileşimi, dillerindeki Türkçe kelimelerin oranı farklı olmuştur. (İyiyol & Kesmeçi, 2011: 621).

Türklerin Karpatlar havzasına hâkim olmaları VIII. asırdan itibaren görülmektedir. Karpatlara; VIII. asrın ilk yarısında Hunlar ve VI. asırdan VIII. asra kadar Avarlar hâkim olmuşlardır (Rásonyi, 1938: 108). Doğrudan Türk hâkimiyeti altında bulunan en önemli yer ise Dobruca bölgesi olmuştur. Türkler, Dobruca'yı ilk defa Selçuklular zamanında Sarı Saltuk ve benzeri dervişlerin İslam'ı yaymak amacıyla gelmeleriyle tanışmışlardır. Osmanlı Devleti, Dobruca'yı ele geçirince iskân politikasının sonucu olarak Anadolu'dan buraya Türkleri yerleştirmiştir. Kırım Türklerinin de gelmesiyle Dobruca bir Türk bölgesi halini almıştır (Aksu, 2005: 26). Osmanlı Devleti, ele geçirdiği her coğrafyada olduğu gibi burada da camiler, hanlar, hamamlar, türbeler, çeşmeler yaptırmıştır. Burada yaşayan Türkler, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti boyunca rahat bir hayat sürdürmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nin 1878 Plevne Savaşı'ndan yenik çıkmasıyla birlikte bölgedeki Türklerin durumu değişmiştir. Anadolu'ya göçler başlamış ve azınlık durumunda kalan Dobruca Türkleri, vatan bildikleri topraklarda kimliklerini korumak için dinî, siyasî, sosyal ve kültürel alanda faaliyetlerde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesinden Romanya'nın komünist yönetime geçişine kadar Türkler, pek çok gazete ve dergi çıkarmışlardır. Bunların bir kısmı uzun sürerken çoğunluğu kısa süre içinde kapanmıştır. Dobruca Türkleri siyasî ve sosyal haklarını almak ve kendilerini korumak için teşkilatlar kurmuşlar, Komünist yönetimin iktidara gelmesiyle, her alanda olduğu gibi kültürel alanda da haklarından mahrum bırakıldılar (Aksu, 2005: 26).

Toplumlarda yerleşen kültürel öğeler bir toplumun milli kültürünün ruhunu ve temel değerlerini oluşturur ve bunlar ancak başka kültürlerle karşılaştığında fark edilir. Kültürün görünen tarafını dil, yemekler, mimari, edebiyat, hukuk sistemi gibi unsurlar ile toplum içindeki gözlenebilir ritüeller ve davranış şekilleri oluşturur. Her kültürde var olan ve çoğu zaman sadece araştırmacı bir gözle fark edilebilen, görünmeyen değerler ise toplumun fertlerini belli bir şekilde, belli

davranışlara yönlendiren, davranışın doğruluğunu bildiren ve iyi-kötü, doğru-yanlış, anlamlı-anlamsız, faydalı-faydasız ve ulaşılmaya değer hedeflerini belirleyen toplumsal değer yargılarıdır. Toplum, karşılıklı ilişki içinde ortak bir hayat tarzına sahip ve aynı varlık alanını paylaşan fertlerin bir araya gelmesidir. Milletlerin de kendi aralarında din, siyaset, aile yapısı, ekonomi, eğitim farklı ve kendine has belirleyici farklılıkları vardır. Alexander, Kinast ve Schroll-Machl kültürü ve milli kültürü, aynı ülkenin vatandaşlarına anlam yükleyen ve büyük ölçüde aidiyet duygularını tanımlayan bir yönlendirme sistemi olarak tanımlamışlardır. Milli kültürü ise, toplumun içinde doğduğu, geliştirmeye katkıda bulunduğu aynı zamanda hayatta kalması ve bağlanması için gerekli olan kültür olarak tanımlanabilir (Alexander, Kinast, & Schroll-Machl, 2010: 29).

Romen Dilinin Türkçe ile Etkileşimi

Romence ya da bazı kaynaklarda yazıldığı şekli ile *Rumence*² Hint-Avrupa dil grubuna aittir ve Latinceye dayanan bir dildir. Romence'nin kelime hazinesinin çekirdeğini (ana yapısını) Latince ve bu çekirdeğe ek olarak Slav ve diğer dillerden katkılar oluşturmaktadır. Latince kökenli diller arasında, Romence “Daco-Romance” içinde bulunup Doğu Latincenin bir koludur ve günlük kullanımda “Romence” olarak geçer. Kim Schulte'ye göre dört tane farklı “Daco-Romance” dili vardır ve bunlar sıklıkla Romence'nin farklı lehçeleri olarak geçer. “Aromanian” lehçesi, Makedonya'da, Arnavutluk'ta, kuzey Yunanistan'da, Sırbistan'da ve Bulgaristan'da 300.000, “Megleno-Romanian” lehçesi, Kuzey Yunanistan'da ve Makedonya'da 5.000, “İstro-Romanian” lehçesi, Hırvatistan'ın İstiryan yarımadasında 1.000 ve “Daco-Romanian” lehçesi, Romanya ve Moldova'da yirmi beş milyon kişi tarafından konuşulmaktadır (Schulte, 2009, s. 230). Araştırmamızda “Daco-Romanian” Romence'si esas alınmıştır. “Daco-Romanian” lehçesini de kendi içinde de iki grupta incelenebilir. Bunlardan birincisi Muntenia, ikincisi Moldova merkezli lehçedir.

Romen toplumu 10. yüzyıldan itibaren farklı dilleri konuşan (Slav, Macar, Türk) toplumlar tarafından coğrafi olarak sarılmıştır. Böylece Romence anadiline sahip yerel halk uzun bir müddet Latince konuşan toplumlarla ilişkileri kesilerek gelişmiştir. Ortaçağda Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca'nın kaynağı olan Latince'den kelimeler, cümle yapıları ve modelleri almaya devam ederek gelişirken, Romence Latince'nin bu dönemdeki etkisi dışında kalarak gelişmiştir. Daha sonraki 14. ile 19. yüzyıllar arasında Fransızca'dan, İtalyanca'dan,

² Romence 1940'lara kadar, Romanian” yerine “Roumanian” olarak kullanılmıştır.

Yunanca'dan ve Türkçe'den kısmi olarak Romence'ye asimile olmuş kelimeler bulunmaktadır. Günümüzde, İngilizce kelimeler olduğu gibi ve bir asimilasyona uğramadan, Romence'de kullanılmaktadır (Calabrese & Wetzels, 2009: 117).

Osmanlı'nın, Romen dilinin kelime hazinesinin şekillenmesinde yüzyıllarca süren dil ve kültürel temaslar vasıtasıyla etkisi olmuştur. Bunu sağlayan başlıca etkenleri şöyle sıralayabiliriz: geçici ya da kalıcı dış etkiler ile önemli tarihsel olaylar, sosyo-ekonomik gelişmeler, ticarî faaliyetler, teknik ve bilimsel gelişmeler, moda, reformlar, işgücü (yurtiçi ve yurtdışı) göçü, eğitim göçü, turizm ve iş seyahatleri. Türklerle ve Osmanlı İmparatorluğu ile temaslar 14. yüzyıldan başlayarak 18. yüzyıla kadar sürecektir ve bu yüzyıllar içinde Türkçeden Romence'ye geçen çok sayıda kelime olmuştur (Calabrese & Wetzels, 2009: 117-118)³. Bu ikili ilişkilerde Türkçe önemli bir araç olmuştur ve önceleri daha küçük sayılabilecek zümrelerin doğrudan Türklerle iletişime geçerek Türkçe öğrenmelerini sağlamıştır. Daha sonraları Balkanlarda ve Romanya'da Türk nüfusunun yerleşik hayata geçmesi ile birlikte, özellikle de Tuna havzası ve Dobruca'da Türkçe kelimeler Romence'de de kullanılmaya başlamıştır (Capidan, 1942). Kullanılan bu kelimeler elbette: “Bir dil başka bir dilden ödünçleme yaptığında, çoğu zaman aldığı unsuru aynen almaz. Aldığı unsur üzerinde çok derin ses ve anlam değişikliği yapar (Köktekin, 2007: 122)” ifadesini haklı çıkarmıştır. Romence, Türkçe kelimeleri kendi dil yapısına adapte ederek kullanmıştır. Bazı kelimelerin yazılışı Türkçe aslına çok benzemese de ses benzerliği gözden kaçmamaktadır. Günümüzde özellikle yerel halkın günlük konuşmalarında bunu görebilmekteyiz. Örneğin Tuna boyundaki Romen *Giurgiu* şehrinin köylerinde evlerin çitlerine “*duvar*”, köylü kadınların basma başörtülerine “*çember*” ve “*basma*” demektedirler. Yine Romence'de suçsuz birini ifade için “*basma curată*”⁴ deymi kullanılmaktadır (Academia Romana, 2009).

Romence'de alt veri tabanındaki kelimelerin yaklaşık yüzde ikilik kısmı Türkçe'den ödünç alınmıştır. Romence'ye en çok kelime veren 6. dildir Türkçe (Gruyte & Haspelmath, 2009: 239). Romence veri tabanında bir tek Türkçe'den alıntı fiilin olmaması dikkat çekicidir. Romence'nin Türkçe'den geçmiş kelimelerinin yüzde onunu ev, ev yapısı ve ev hayatı ile ilgili sözcükler oluşturmaktadır. Romen dilinde birçok örneği bulunmakla birlikte, aşağıda seçilen kelimeler, yaygın olarak kullanılanlardan bazılarıdır:

---

³ Ancak Romen aydınlar, Türklerden bağımsızlık emaresi olarak modern Romence'yi Türkçeden geçen “pürüzleri” yok etmeye çalışmışlardır. Bu çalışma başarılı olmuş ve neticede çok az sayıda Türkçe kökenli kelime (%2) Romence'de varlığını sürdürebilmiştir (Calabrese & Wetzels, 2009, s. 118).

⁴ “**Curat**” kelimesi temiz anlamını taşımaktadır.

<u>Türkçe</u>	<u>Romence</u>	<u>Türkçe</u>	<u>Romence</u>
kadife	<i>catifeá</i>	kerpiç	<i>cbirpici</i>
misafir	<i>musafir</i>	cam	<i>geam</i>
keyif	<i>chef</i>	soba	<i>sóbă</i>
bayram	<i>bairám⁵</i>	ocak	<i>hogeág</i>
balta	<i>baltág</i>	şerbet	<i>şerbét</i>

Türkçe'den alınmış kültür sözcüklerinin sayısı bugünkü Balkan dillerinde, bölgesine göre 2000-5000 kelime arasında değişmektedir; giyim kuşamda, halk müziğinde, yeme içmede ve davranışlarda bugün bile Osmanlı mirası göze çarpar bir kertededir (İnalçık, 2005: 31). Romence'nin, Türkçe'den kelime ödünç aldığı diğer sözlük alanları %4,7 ile "tarım ve bitki örtüsü", %4,5 ile "yiyecek ve içecek" bölümü ve yine %4,5 ile "kıyafet" ile ilgili olanlardır (Gruyte & Haspelmath, 2009: 245). Örneklerde de belirttiğimiz gibi bu kelimeler Osmanlı Devleti'nin bölge ile yakın siyasî ve ticarî bağlantıların bir sonucudur. Ticarete kullanılan kelimelere bir örnek de "para" ve "emanet" kelimeleridir ki Romence'de aynen "*pará*" ve "*amanét*" şeklinde geçmektedir.

Bazı durumlarda Türkçeden Romence'ye alıntı kelimeler hiçbir belirgin semantik fark olmaksızın, mevcut öğelerin eş anlamlıları olarak geçmiştir. Bunun belirgin örneklerinden biri, Romen kırsal kültürünün bir parçası olan, Türkçedeki çoban kelimesinden gelen ve "*păstór*" kelimesinin eş anlamlısı olarak kullanılan "*cioban*⁶" kelimesidir. *Păstór* kelimesi Latince kökenli olmasına rağmen Romen halkı genellikle Türkçeden gelen "*cioban*" ifadesini tercih etmektedir.

Dikkat çekici bir başka nokta ise Romencedeki karşıt anlamlı sözcüklerin olumsuz olanının Türkçeden alıntı olmasına olan eğilimidir. Buna örnek olarak temiz ve karşıtı kirli kelimelerinin Romence'de "*curat*" ve karşıtı Türkçe'den alıntı "*murdar*" şeklinde kullanılması gösterilebilir. Arkadaş ve düşmanın kelimeleri "*prieten*" ve yine Türkçe'den alıntı "*duşman*" olması da bir başka örnektir (Gruyte & Haspelmath, 2009: 245). Günümüz Romencesinde bulabileceğimiz bazı Türkçe kelimeler dile ilk yerleştikleri anlamları ile benzer bir anlamda kullanılmaktadır:

⁵ Bayram Romence'de daha çok eğlence anlamında kullanılmaktadır.

⁶ Kelimenin yazılışı farklı olsa da okunuşu Türkçesi ile aynıdır.

Romence	Türkçe	Romence	Türkçe	Romence	Türkçe
<i>anason</i>	anason	<i>cazan</i>	kazan	<i>magiun</i>	macun, reçel
<i>arpagic</i>	arpacık	<i>dud</i>	dut	<i>sarma</i>	sarma
<i>atlas</i>	atlas	<i>chihlimbar</i>	kehribar	<i>mucava</i>	mukavva, karton
<i>baclava</i>	baklava	<i>chimen</i>	kimyon	<i>năut</i>	nohut
<i>basma</i>	eşarp	<i>curmal</i>	hurma	<i>pătlăgea</i>	patlıcan
<i>bidinea</i>	badana (fırça)	<i>fildeş</i>	fildişi	<i>satâr</i>	satır
<i>bostan</i>	bostan	<i>ienibahar</i>	yenibahar,	<i>sidef</i>	sedef
<i>burghiu</i>	burgu	<i>ghiveci</i>	güveç	<i>şalvari</i>	şalvar
<i>cais</i>	kayısı	<i>harbuz</i>	karpuz	<i>şerbet</i>	şerbet

Bugünün Romencesinde dilin eğlenceli boyutunu gösteren, küçümseyen alaycı ve ironik bir anlamda kullanılan Türkçe kelimeler de bulunmaktadır. Örneğin: alışveriş, başca, calabalâc, fistichiu, marafet, muşteriu, tabiet, tertip, zuluf. Kullanılan bazı kelimeler ise esas manasını kaybederek bir anlam kaymasına uğramıştır. Hain kelimesi “kalbi bozuk/kötü” anlamında kullanılmaktadır. Bununla birlikte halk dilinde bazı deyimler ve kelimeler aslını muhafaza ederek zamanımıza kadar ulaşabilmiştir. Bunlara “a-şi face cheful” (keyif böyle yapılır) veya “de haram” veya “haramul haram” örnek verilebilir.

Kaynaklar incelendiğinde günümüz Romence’inde bulunan Türkçe kelime adedi yaklaşık 2000 civarındadır. Bu kelimeler “Romen Dili Etimolojik Sözlüğü” Türkçe kökenli olarak tanımladığı kelime adedidir (Ciorănescu, 2007). Ancak yine aynı kaynakta ve benzerlerinde Arnavutça, Arapça ve Bulgarca’dan geçtiği ifade edilen birçok kelimenin yine Osmanlı kaynaklı olduğu görülmektedir. Örnek olarak; Arnavutçadan “aferin”, “çarşaf”, “kazan” vs., Arapça’dan “ahmak”, “kira”, “tahin” vs. Bulgarca’dan ise “aba”, “baba”, “baklava” vs. kelimelerini verebiliriz (Ciorănescu, 2007). Osmanlı İmparatorluğu’nun etki alanında bulunan bu ülkeler aracılığıyla da Romence’ye Türkçe kelimelerin geçmesi tabii bir neticedir. Doğrudan ve dolaylı olarak Türkçe’den geçen kelime sayısını tam olarak vermek şu an için mümkün olmasa da kaynaklarda belirtilen rakamların çok üstünde olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüz Romence'sine en çok katkı sağlayan dillerin başında Fransızca'yı sayabiliriz. Fransızca özellikle 18. yüzyıldan itibaren Romen entelektüellerini derinden etkilemiş, Fransızca konuşmak ve eser yazmak moda halini almıştır. Bu dönemde Osmanlı'nın siyasî etkisinin azalması, milletlerin bağımsızlık ve milliyetçilik akımlarının etkisi altına girmesi, Osmanlı'dan ve Türkçe'den uzaklaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu etkiyi Osmanlı'nın ekonomik alanlardaki güç kaybı ve ticaret yollarının değişmesi de tetiklemiştir. Bu iki dilin Romence'ye etkisindeki temel farklılık; Türkçe'nin geniş bir halk tabanında yerleşmesi ve gelişmesi, Fransızca'nın ise entelektüel seviyede öğrenilerek Romen aydınları tarafından Romence'ye katkı sağlaması maksadı ile kullanılması olmuştur. Todorova'ya göre ne kadar farklı derecede olursa olsun bütün Balkan ülkeleri, dillerini ve yer isimlerini Türkçe'den arındırmaya teşebbüs etmişlerdir (Todorova, 2009: 180).

Yemek Kültürü ve Yemeklerin Türkçe İsimleri

Romen mutfağında, diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi Türk etkisini görmek mümkündür. Önemli bir kültürel öge olan Osmanlı mutfağının, Balkan mutfak kültürünün oluşmasındaki yeri ve önemi uzun süre bilimsel araştırmacılar tarafından ihmal edilmiştir. Balkanlardaki ortak veya benzer yemek kültürünün kaynağı aslında Osmanlı olmuştur. Balkanlardaki varlığı ile Osmanlı, sınırları içindeki farklı yemek çeşitlerini bünyesinde toplayarak ve çoğu zaman da onları kendi damak zevkine göre sentezleyerek yeni yemek çeşitleri oluşturmuştur. Günümüzde yemek çeşitlerinin ilk kaynağına ulaşmak çok zorlaşmıştır bu sebeple yemeklerin isimleri ve bu isimlerin kökenleri, yemeklerin kaynağı konusunda eldeki en önemli veriyi oluşturmaktadır.

Geleneksel Romen mutfağı tarihî dönemler içinde farklı medeniyetlerin etkisinde kalarak, ülkenin muhtelif yörelerinde ve farklı yoğunlukta seyreden bu etkileşim yaşanmıştır. Carmen Costea'ya göre, Romen yemek kültürü ve çeşitlerine katkıda bulunan başlıca medeniyetleri şöyle sıralamak mümkündür: Transilvanya (Erdel) bölgesinin çoğu kısmında Habsburg Hanedanlığı'nın; Moldova'da Rus mutfağının, Muntenia'da ise Fransız, İtalyan ve Yunan; Dobruca'da ise Osmanlı mutfağının ağırlıklı etkileri görülmektedir (Carmen Costea, 2011: 39). Ancak Osmanlı mirasının en kalıcı yönünün mutfağı olduğu, inkâr edilemez bir gerçektir (Lupşor, 2011). Çorbadan (ciorba) başlayarak, pilav (pilaf), sarma (sarmale), köfte (chiftele) ve biber dolması (ardei umplute) ilk akla gelenlerdir. Romen halkının geleneksel yemekleri olarak tanımladıkları yemek çeşitlerinden bazıları, kendi damak zevkine göre ve yöresel malzemelerle zenginleştirilerek hazırlanmış Türk yemeklerinden oluşmaktadır.

Ayrıca Osmanlı-Türk mutfağından birçok yemek ve içecek çeşidinin ve mutfak aracının ismi Türkçe'den doğrudan alınmıştır. Bu duruma; baklava (baclavá), helva (halvá), lokum (rahat), kahve (cafea), kaymak (caimac), çullama (ciulama), güveç (ghiveci), imambayıldı (imam-bayıldı), yahni (iahnie), yoğurt (iaurt), musakka (musaca), pastırma (pastramă), rakı (rachíu), sarma (sarmale), salep (salép), meze (mezelić), afyon (afion) ve turfanda (trufandá) kelimelerini örnek olarak verebiliriz.

Türklerin ekmek yeme alışkanlığı, Romen toplumunun da belirgin bir özelliğidir. Yemeklerin vazgeçilmezini ekmek oluşturmakta ve çoğu yemek çeşidinin yanında ekmek katık olarak yenmektedir. Türk girişimcilerin devrim sonrası en çok yatırımlarını fırın işletmeciliğinde yapmaları ve önemli bir pazar payı bulmaları bu ekmek yeme kültüründen kaynaklanmaktadır.

Romen aydınlarının 18. yüzyıldan itibaren Doğu (Türk) kültüründen uzaklaşmaları ve Batıya (Fransa'ya) yönelmeleri elbette yemek kültürüne de yansımıştır. Ancak aydınların bu değişimi geniş halk tabanındaki Türk yemekleriyle sevgi ve alışkanlığı yok edememiştir. Bugün Romen halkının en meşhur ve kendi kültürünün bir ürünü gibi kabul ettiği yemeklerin, çoğunun Osmanlı mutfağının mirası olması bu iddiayı desteklemektedir.

Ticari Faaliyetler ve Evlilikler Yoluyla Dilde Etkileşim

Ticari ilişkiler Romenleri ve Türkleri birbirlerinin dillerini öğrenmeye ve böylelikle ticari bir fayda sağlamaya zorlamıştır. Türk tacirler 15. yüzyıldan itibaren Karadeniz kıyılarında yerleşmeye başlamışlardır. Osmanlı Devleti'nin Romanya ile ticari ilişkileri incelendiğinde, Balkanlarda büyüyen ve gelişen şehirler başlangıçta idarî-askerî merkezler halinde iken, zamanla geleneksel Osmanlı el-sanatları ve esnafın yerleşmesiyle ticarî-sanat merkezleri haline geldikleri görülmektedir. 15. yüzyılda Osmanlıların ticari bakımdan önemini açık bir kanıtı, Balkanlarda Osmanlıların yoğun ticari ilişkilere girdikleri Braşov (Erdel) gibi yabancı şehirlerde, Osmanlı gümüş akçesinin egemen bir para durumuna gelmesidir. Bu ticaret merkezlerindeki gümrük defterleri ve keşfedilen akça defineleri bu gerçeği ortaya koymaktadır (İnalçık, 2005: 35). 19. yüzyılda Balkan tarihçiliğinin büyük öncüsü C. Jireöek ve onu izleyen büyük Romen tarihçisi N. Jorga (Iorga), Balkanlarda Osmanlı imparatorluk düzeninin, bu bölgede barışı sağlayarak ticaret ve şehirleşmeye yol açtığını belgeleriyle ortaya koymuşlardır. O zamana kadar mevcut küçük devletlerin sınırları ve gümrükler kalktı ve yerine Balkanlarda düşük gümrük tarifesi uygulayan güçlü birleşik bir imparatorluk

düzeni geldi (İnalçık, 2005: 36). Bugünün ortak pazar benzeri bir ekonomik ve siyasî yapı, Balkan ülkeleri ile Osmanlı Devleti arasında düzenlenmiştir.

Tarihteki ticari ilişkiler günümüzde de devam etmektedir ve Romanya İstatistik Enstitüsü verilerine göre⁷ Türk şirketlerinin adedi 10.833 ile İtalya ve Almanya'dan sonra 3. sıraya yerleşmiştir. Her ne kadar sermaye gücü sıralamasında 11. sıraya düşse de istatistiklerde esasen Türk yatırımcıların sahibi olduğu bazı şirketlerin, Romanya piyasasına başka AB ülkeleri üzerinden yatırım yapmaları⁸, Türkiye'nin aslında daha üst seviyelerde bulunduğunu göstermektedir. Örneğin Hollanda kaynaklı bir Türk bankası Romanya'da faaliyet göstermesine karşılık, istatistiklerde Hollanda yatırımı olarak geçmektedir. Buna benzer başka alanlardan da örnekler artırılabilir. Binlerce Romen vatandaşı iş imkânı sağlayan Türk şirketleri aynı zamanda Türk ticarî kültürünün yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Bununla beraber günümüzdeki ticarî ilişkiler genellikle Türk vatandaşlarının Romence öğrenmesine sebep olmuştur. Türkçe öğrenen Romenler ise başta Türkiye'ye yerleşen ve orada çalışanlar olmuştur. Bununla birlikte Türk müteşebbislerle çalışan personelin Türkçeye karşı ilgisi gözlemlenmektedir.

Romanya'da sadece ticaret yoluyla değil, tarih boyunca ve günümüzde evlilikler yoluyla da yoğun kültürel etkileşimler yaşanmıştır. Bu evlilikler sebebiyle birçok bölgede, özellikle de Tuna havzası ve Dobruca bölgesinde hâlâ Türkçe kökenli soy isimlere rastlanmaktadır. Genellikle üç veya daha eski nesil içinde bir Türk ile evlilik yaşandığı ve günümüze sadece soy isminin gelebildiği görülmektedir. Romen dilinde yaygın olarak kullanılan Türkçe soy isimlerden bazılarını örneklemekte faydalı olacaktır: “Baba”, “Turcescu”, “Tuzla”, “Talaş”, “Eminescu”, “Eminovici”, “Eminoviciu”, “Paşa”, “Paşaluc”, vs. Türkçe kelimelerden oluşturulan isimlerin yanı sıra Türk anlamında “Turc” ve “Turcescu” da kullanılmaktadır. Bu soyismine sahip bazı kişilerle yapılan mülakatlar, bunun sebebinin geçmişte Türklerle yapılan evlilikler olduğunu göstermektedir. Böylelikle atalarına takılan Türkçe lakapların zamanla resmiyet kazanmış ve isim olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Romanya'da bulunan Türkler Avrupa'daki “gurbetçi” görünüşünden farklı bir konuma sahiptirler. Almanya'ya giden ilk üç nesil göçmenlerimizin büyük bir çoğunluğu taşradan ve eğitim seviyesi düşük kişilerden (işçilerden) oluşmaktaydı, oysa Romanya'da durum bundan farklı olmuştur. Demirperde'nin yıkılışından itibaren çoğunlukla ticari faaliyetlerde bulunmak üzere, ilk başta çeşitli sebeplerle

---

⁷ Veriler 31 Aralık 2008 tarihli durumu yansıtmaktadır.

⁸ Garanti Bank ve Credit Europe Bank verebileceğimiz örneklerden bazılarıdır.

Türkiye’de işleri iyi gitmeyen ve minimum sermayeye sahip girişimcileri, daha sonraki dönemlerde (2000 yılı ve sonrası) sermaye gücü daha yüksek girişimciler takip ederek ülkeye yerleşmişlerdir. Romanya’ya yerleşen Türkler arasında her eğitim seviyesinden insan bulmak mümkün olsa da çoğunluk itibarıyla ile en az lise düzeyinde bir eğitime sahiplerdir. İşini ve evini Romanya’ya taşıyan bu müteşebbislerin %76’sının Romen bir eş alarak burada bir aile kurdukları ve çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Yapılan gözlem ve mülakatlarla bu tip ailelerde ana dilini daha iyi konuştukları ve babası Türk olan çocukların genellikle Türkçe konuşmakta zorlandıkları tespit edilmiştir. İstisnai olarak bazı ailelerde çocukların hiç Türkçe bilmedikleri de gözlenebilmektedir. Bundan rahatsız olan birçok aile, çocuklarını Türk müteşebbislerin açtıkları okullara göndererek, çocuklarının Türkçe öğrenmelerini sağlamaktadır.

Sonuç

Balkan Yarımadası, tarihin klasik döneminde “Haemus” olarak adlandırılmış ise de sonradan bölgedeki Türk etkinliği nedeniyle Türkçe kökenli “Balkan”⁹ kelimesi ile anılmaya başlanmıştır. Bölgeye verilen bu isim günümüzde bazı kaynaklarda “Güneydoğu Avrupa” olarak değiştirilmesi çalılsa da genelde “Balkanlar” ismi kabul görerek hayatini devam ettirmektedir. Balkan isminin başka bir kelimeyle değişmesi bölgedeki Türk etkisinin (daha çok kültürel anlamda) yok olduğu veya zayıfladığı anlamına gelecektir. Balkan kültürü diye adlandırılan bölgenin benzer ve ortak kültürel mirasının aslında bölge kültürü ile Türk kültür mirasının sentezlenmiş bir neticesi olduğunu tespit edebiliriz. Bununla birlikte tarihî seyir içinde bu coğrafyada kurulan ulus devletler, kendi kimliklerini oluşturabilmek için Osmanlı mirasını inkâra ya da tamamen yok etme yoluna gitmişlerse de toplum içine yerleşen kültürel öğeleri -özellikle de dildeki etkileşimden- ayırtırmaya muktedir olamamışlardır. Çünkü “ülkelerin ve halklarının siyasî ve diplomatik ilişkilerinin yanında daha zor kontrol edilebilen dil ilişkileri vardır” (Kahl, 2009: 11). Balkan ülkelerinin Kahl’ın bu tespitine güzel bir örnek oluşturduğu bu çalışmada müşahede edilmiştir.

Tarih bize göstermiştir ki siyasî, ticarî, dinî ve diğer sebeplere dayalı göçler ve kıtalar arası akımların yaşandığı dönemlerde çeşitli kültürlerin karşılaşması zorunlu olmuştur. Balkanlar, bu tür karşılaşmaların yoğunlukla yaşandığı bir bölge olmuştur. Romanya, bölgesiyle İslam dünyası arasında tarih boyunca kültürel bir

---

⁹ Etimoloji açısından bu yarımadaın adı olan "Balkan" kelimesi, Türkçede "Dağlar" anlamını taşıyan bir sözcüktür (Tufan, 1997). Ayrıca daha geniş bilgi için (Todorova, 2009) kaynağına bakılabilir.

köprü vazifesini görmüştü (Norris, 1993: 271). Tarihçi Theodorescu bu “kültürel köprü” ifadesini “kültürel koridor” olarak kullanmakta ve çalışmasında önemli bir hususa dikkat çekmektedir:

“Kültürel koridorlar hakkındaki çalışmalar önemli bir hususu dikkate almak zorundadır: O da geç antik çağlardan, modern zamanlara kadar tarihî ve kültürel sürekliliği içinde kesintisiz bir zincir şeklinde, farklı kültürel ve tarihsel özellikler ile bu farklı alanlar arasında sürekli ve kesintisiz etkileşim var olduğu gerçeğidir.” (Theodorescu, 1999: 19)

Romanya, tarihteki bu durumunu günümüzde de devam ettirmektedir. Farklı kültür ve dinlere kaşı Alman toplumunda Türk vatandaşlarına karşı gösterilen ön yargılı ve ırkçı (etnosentrik) yaklaşım, Romen toplumunda görülmemektedir. Yabancı olmak (burada kastımız Türker’dir) bir aşağılama veya ikinci sınıf muamele sebebi olmamakta, hatta zaman zaman daha yakın ve pozitif anlamla bir ayrımcılığa yol açmaktadır. Türklerin ve Romenlerin fizyonomi benzerliği sebebiyle, Romen toplumu içinde Türkler göze batmadıkları gibi bu yönleri ile ayırt edilmeleri de genelde mümkün değildir. Ancak Türk vatandaşlarının kıyafetleri, davranış şekilleri, dil vs. özellikleri yabancı uyruklu olduklarını ele verebilmektedir.

Çağımızın en önemli problemlerinden biri olan “kültürler arası çatışmanın” önüne geçilebilmesi, ancak aradaki benzerlik ve farklılıklara karşı hassas olmakla mümkündür.

“Olağan kültürler arası çatışmalara meyilli yaklaşımlarımızı dönüştürme yolunda, çok kültürlü dünyaya daha kapsayıcı bir şekilde bakabilmenin bir yolunu geliştirebiliriz.” (Oetzel & Toomey, 2001: 195)

Bu yaklaşım yaratıcılık, adapte olabilirlik ve esneklikle birlikte farklı dünya görüşlerine karşı bilgili ve saygılı olmayı gerektirir. Bununla birlikte çatışma durumlarında muamele çoklu yaklaşım (multiple approach) tarzında olmalıdır. Bizim dışımızdaki insanların yönetimine, yaklaşımlarına karşı anlık değerlendirmeler yaparken, etnosentrik (ırkçı) önyargılarımızın ve kültür tabanlı atıflarımızın, farkında olmamız gerekir. Balkanlardaki Türk varlığının ve kültürel mirasının bu açıdan değerlendirilmesinde fayda ve lüzum vardır. Romanya’da yaşayan Türk toplumu, kendi kültürünü ve değerlerini kullanarak, diğer kültür ve toplumlarla diyalog köprülerinin kurulabileceğini göstermiştir. Romanya’da Türklere karşı sergilenen pozitif yaklaşımının sebebini temelde Osmanlı Devleti’nin Balkanlar’daki mirasında aramalıyız. Bu bağlamda Osmanlı Devleti’nin muhtemel kültürler arası çatışmaları önlemek için farklı kültürlerle etkili bir şekilde iletişim kurulduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

Academia Romana. (2009). *DEX - Dictionarul explicativ al limbii romane* (III b.). Bükreş: Univers Enciclopedic.

Aksu, A. (2005, Haziran). Romanya Türklerinde Kültürel Durum ve Mektep ve Aile Mecmuası. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, IX(1), 11-27.

Alexander, T., Kinast, E.-U., & Schroll-Machl, S. (2010). *Handbook of Intercultural Communication and Cooperation: Basics and Areas of Application*. (C. Weston-Horsmann, Çev.) Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG.

Calabrese, A., & Wetzels, L. (2009). *Loan Phonology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Capidan, T. (1942). *Macedoromânii. Etnografie, istorie, limbi*. Bükreş.

Carmen Costea, A. S. (2011). *Invata de Toate*. Bucureşti: Editura ASE.

Ciorănescu, A. (2007). *Dictionarul etimologic al limbii romane DER*. Bükreş: Saeculum.

Gruyte, M. d., & Haspelmath, M. (2009). *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*. (M. Haspelmath, & U. Tadmor, Dü) Bremen: Walter de Gruyter GmbH & Co.

Hitchins, K. (1992, Ekim). Historiography of the Countries of Eastern Europe: Romania. 97(4), 1064-1083.

İnalçık, H. (2005, Eylül). Türkler ve Balkanlar. *BAL-TAM BAL-TAM*(3), 20-44.

İyiyol, F., & Kesmeçi, A. M. (2011). Balkan Dillerindeki Türkçe Kelimelerin Tanımlanması Problemi Üzerine Tespitler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), 621-632.

Kahl, T. (2009). Das Rumänische und seine Nachbarn. T. Kahl içinde, *Das Rumänische und seine Nachbarn* (s. 9-32). Berlin: Frank & Timme GmbH.

Köktekin, K. (2007). Ismarla- Fiili Üzerine. *Türkiyat Araştırma Dergisi*, 121-128.

Lupşor, A. (2011, Eylül). Ce am moştenit de la otomani? *Historia*. Ağustos 15, 2012 tarihinde <http://www.historia.ro/archive/all/2011/9> adresinden alındı

Norris, H. T. (1993). *Islam in the Balkans: Religion and Society Between Europe and the Arab World*. Hong Kong: Univ of South Carolina Press.

Oetzel, J. G., & Toomey, T.-T. S. (2001). *Managing Intercultural Conflict Effectively*. London: Saga.

Oruç, Z. (2009). Düünden Bögüne Balkan Türklüğü: Bir Analiz Denemesi. *Journal of Azerbaijani Studies*, 49-59.

Rásonyi, L. (1938). Ortaçağda, Erdelde Türklüğün İzleri. *Bellekten*, 107-122.

Sapir, E. (1929). *The Status of Linguistics as a Science*. Linguistic Society of America.

Schulte, K. (2009). Loanwords in Romanian. U. T. Martin Haspelmath içinde, *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook* (s. 230-259). Bremen: Walter de Gruyter.

Theodorescu, R. (1999). *Roumains et Balkaniques dans la civilisation sud-est européenne*. Bükreş, Romanya: Editura Enciclopedică.

Todorova, M. N. (2009). *Imagining the Balkans*. New York: Oxford University Press.

Tuşa, E. (2011). *Imaginar Politic şi Identităţi Colective în Dobrogea*. Bükreş: Institutul de Ştiinţe Politice şi Relaţii Internaţionale.

Uricaru, E. (2010, Eylül 14). Amprenta Influenţei Franceze. *Balcanii Europa*.

Weymann, A. (1998). *Sozialer Wandel: Theorien zur Dynamik der modernen Gesellschaft (Grundlagentexte Soziologie)*. (B. Juventa, Dü.) München: Juventa Verlag.